

EEN GESCHIEDENIS VAN 150 JAAR

Café 't Lageland te Oud Ade

Deel 1: De caféhouders van 1866 tot 2009

Theo van der Poel en Sjaak van der Geest

In de geschiedenis van een dorpscafé is de geschiedenis van een heel dorp samengebond. Dat geldt zeker voor Café 't Lageland in Oud Ade dat na precies 150 jaar op het punt staat te verdwijnen. Het jaar 2016 is geen jubileumjaar geworden. De slopershamer dreigt. Het traditionele 'dorpsmeubilair' wordt behoorlijk aangepakt. Gelukkig heeft de tand des tijds, dankzij de grote inzet van de inwoners, nog geen vat gekregen op de mooie St. Bavokerk. In dit overzicht van 150 jaren komen verhalen aan bod over de mensen die het café 'gerund' hebben maar ook die van de vele bezoekers. Behalve de kerk was ook het café een plek waar de bewoners van het dorp elkaar ontmoetten. Ze kwamen daar bijeen voor feesten, vergaderingen, toneel, kaarten, biljarten of gewoon een beetje gezelligheid met een neutje of een pilsje. We staan eerst stil bij de geschiedenis van het café en de cafébazen en proberen vervolgens een beeld te schetsen van de talloze activiteiten die er plaatsvonden en hoe die door de tijd veranderden. Maar eerst iets over het dorp Oud Ade.

Een korte wandeling door de geschiedenis van Oud Ade

De suggestie dat het dorp Oud Ade alleen bestond uit de huizen aan weerszijde van de Oude Ade en de Wijtsloot, berust op een misverstand. Onder het ambacht Alkemade vielen ook de gezinnen aan de Zever (Zevenhuizen) en aan de oostzijde van de Stroomsloot en het Lageland. Volgens de telling van het Hoofdgedeld van Rijnland in 1623 zou-

den in dit gebied ongeveer 35 gezinnen wonen. Omdat verscheidene woningen door meerdere gezinnen werden bewoond, zal het aantal huizen wel iets lager geweest zijn. De boerderijen van de Noordvenne (in 1623 acht gezinnen) en Zuidvenne (vijf gezinnen) op het grondgebied van de Abdij van Rijnsburg en de huizen in de Vrije en Lage Boekhorst (twaalf gezinnen in tien huizen) werden min of meer omsingeld door

het grondgebied van Alkemade, maar zullen ongetwijfeld tot de dorpsgemeenschap van Oud Ade hebben behoord. Na de Franse tijd (in 1817) werden de beide 'Vennen' van Rijnsburg overgeheveld naar Alkemade, terwijl de Vrije en Lage Boekhorst in 1855 deel werd van die gemeente. Niet onbelangrijk is het feit dat het meest westelijk gedeelte van Alkemade, de landen in de Vrouwvennepolder en de Rode Polder, al in een vroeg stadium (12e en 13e eeuw) door de Graaf van Holland onder bepaalde voorwaarden geschonken werden aan de abdijen van Rijnsburg, Egmond en Leeuwenhorst. Van noord naar zuid waren dat: de Noordvenne (Rijnsburg), de landen aan weerszijde van de Vaarsloot (Egmond), de Zuidvenne (Rijnsburg) en tenslotte enkele stukken land aan de Stroomsloot (Leeuwenhorst).¹ Interessant is de vraag waar de ontginning van het gebied tussen de Zijl en Oude Wetering begonnen is: vanuit Leimuiden of vanuit de oude geestgrond (Warmond). Het antwoord op die vraag zou ons waarschijnlijk leiden naar het oudste gedeelte van de (voormalige) gemeente Alkemade.

De eerste jaren van het 'café': Kees Bakker (1832-?)

In 1866 opende de 34-jarige Kees Bakker de herberg 'De Rustende Landman' naast de kerk in Oud Ade.² Kornelis Bakker was geboren aan het Vennemeer op de boerderij 'Mijn Ouders' Wensch' in de voormalige Noordvenne (Rijnsburg) als zoon van Jan Bakker en Dirkje Schra(ve)ma. Hij was de oudste van 19 kinderen, waarvan er zes jong overleden. Na het huwelijk van Kees Bakker werden op de boerderij nog drie kinderen geboren. Zo kon het gebeuren dat broer Piet, het jongste kind uit het tweede huwelijk van Jan Bakker met Lena van Ruiten, die zijn ouders opvolgde op 'Mijn Ouders' Wensch', 38 jaar

jonger was dan zijn grote broer Kees. Wat bezielde Kees Bakker om in zo'n kleine dorpsgemeenschap een herberg te bouwen? Ongetwijfeld heeft hij een soort marktonderzoek gedaan en gegokt. In 1853 kon de Haarlemmerpolder in gebruik worden genomen. De stad Leiden wilde graag een rechtstreekse verbinding hebben met het Hoofddorp, zoals dat toen geformuleerd werd, maar Alkemade had geen zin om daar veel geld in te steken. Het was tenslotte het belang van Leiden en veel gemeenteleden verdienden hun kost op de waterwegen.³ In 1870 werd de grindweg van Leiden naar Hoofddorp na veel touwtrekken een feit. De komst van de stoommachine en de gegraven Ringvaart hadden het vervoer van personen en goederen tussen Leiden en Amsterdam al aanzienlijk versneld, geen paarden meer op het jaagpad. Er was dan ook een flinke concurrentie. Via het Leidsch Dagblad boden de Stoombootdiensten en Schroefstoombootdiensten hun producten aan. Maar nu was er ook een verbinding van Leiden naar Oud Ade mogelijk geworden! Het was in die context van grote veranderingen dat Kees Bakker besloot tot de bouw van een herberg in Oud Ade. Hij zal gegokt hebben dat het verkeer vanuit Leiden graag een stop in Oud Ade zou maken. Kort daarna zouden diverse boeren een kapwagen aanschaffen om op zondag naar de kerk te gaan. Onder de herberg was een uitgebreide ruimte om de paarden te stallen.

Kees Bakker trouwde 29 november 1866 met Martiena van Diemen, een 20-jarig buurmeisje, geboren op de boerderij naast 'Mijn Ouders' Wensch'. In de trouwakte en het bevolkingsregister werd vermeld dat Kees landbouwer was, maar hij betrok in datzelfde jaar zijn nieuwe herberg. Martiena overleed 17 mei 1873, 28 jaar oud, in het kraambed van haar vijfde kind Maria Hendrica. Een jaar later hertrouwde Kees in Oudshoorn met de daar geboren Anna Touw. Maar hij had weinig geluk in de liefde. Anna overleed op 4 mei 1881, 35 jaar oud, een paar maanden na de geboorte van haar vierde kind Willem. De herbergier bleef achter met negen kinderen, waarvan de oudste 14 jaar was. Het leek een onmogelijke opdracht om de zaak voort te zetten. Op 7 mei 1884 vertrok hij met drie van zijn kinderen naar Leiderdorp. De rest vond onderdak bij fa-

Aanbesteding.

Het Parochiaal Kerkbestuur van „St.-Bavo“ te Oud-Ade, nabij Leiden, zal onder nadere goedkeuring op **Vrijdag 20 Augustus 1880**, des namiddags te 2 uren, ten huize van C. BAKKER, in de Herberg „De rustende Landman“ aldaar, bij enkele inschrijving **AANBESTEDEN: het bouwen eener Pastorie met annex, in verband met de Kerk.**
Bestek en teekeningen liggen van af Dinsdag 10 Augustus ter inzage en overname in het Hotel „den Burg“ te Leiden; de aanwijzing in loco zal geschieden op den dag der aanbesteding, des voormiddags te 11 uren.
De bestekken zijn op franco aanvragen a / 1 te verkrijgen bij den Boekhandelaar J. N. GEYER, Botermarkt te Leiden.
Nadere inlichtingen geeft Th. MOLKENBOER, Architect, Oude Rijn te Leiden.

Een bericht in het Leidsch Dagblad van 9 augustus 1880 waarin de naam van de herberg genoemd wordt; bovendien een belangrijk moment: de aanbesteding van de bouw van de pastorie, nog steeds een van de pronkstukken van het dorp.

Jan van der Hulst sr was een verwoed schaker. Deze oude op glasplaat afgedrukte foto is afkomstig uit het archief van de familie Van der Hulst en toont naar alle waarschijnlijkheid Jan sr (rechts).

milieleden. De herberg werd verkocht aan Jan van der Hulst, Janzn, eveneens een in het Lageland geboren boerenzoon afkomstig van een boerderij in de voormalige Zuidvenne.

Jan van der Hulst sr. (1857-1924)

Na die tijd moet de 'herberg' in een 'café' veranderd zijn en een nieuwe naam hebben gekregen: 'Klein Rustoord', een knipooog naar het één kilometer verder gelegen 'Rustoord' in Rijkpwetering (nu: 'De Paerdeburgh'). Jan van der

Hulst was een energiek persoon. Aan het café werd een kruidenierswinkel verbonden en een brandstoffenhandel. Wekelijks ging hij 'de boer op om te horen', om de terminologie van die dagen te gebruiken. Daarna werden de bestellingen bezorgd. Aanvankelijk per roeiboort, later per transportfiets.⁴ In zijn zaak werden regelmatig prijsbiljartwedstrijden gehouden. Behalve een goed biljarter was Jan ook een bekend schaker. Schaakproblemen, samengesteld door Jan van der Hulst, haalden met regelmaat het Leidsch Dagblad. Jan van der Hulst was getrouwd met Ali-

Een oude Ansichtkaart van het dorp Oud Ade. In de verte links (toen nog) Café 'Klein Rustoord'.

Jan van der Hulst (1857-1924) en zijn vrouw Alida van der Meer in de veranda van 'Klein Rustoord', geflankeerd door een zus van Alida en zoon Jan (geheel rechts). Een Ansichtkaart uit 1908.

da van der Meer, dochter van Gerrit van der Meer Ariszn, geboren op de boerderij naast de kerk. Uit hun huwelijk werden 11 kinderen geboren, waarvan er maar twee volwassen werden: Jan en Gerrit. De slechte verhouding tussen de twee zonen kreeg een tragisch vervolg. Jan, de oudste, zou het café met de kruidenierswinkel overnemen en Gerrit, die minder getalenteerd leek als kastelein, de brandstoffenhandel. Gerrit was het met deze keuze niet eens en verliet het huis om nooit meer terug te keren. Als zwerver werd hij meermalen opgenomen in Veenhuizen en werd hij ook tot een gevangenisstraf veroordeeld. De laatste jaren werd hij liefdevol verzorgd door het Leger des Heils in Den Haag, waar hij in 1967 overleed. Jan van der Hulst sr. overleed op 24 oktober 1924 te Oud Ade, 67 jaar oud. Zoals gezegd, nam zijn zoon Jan het bedrijf over.

Jan van der Hulst jr. (1886-1961)

Jan was getrouwd met Rens van der Geest, dochter van Dirk van der Geest, en geboren op dezelfde boerderij aan het Venenmeer als Martiena van Diemen. Het gezin telde twee kinderen, Lida en Jan.

Jan van der Hulst jr. (1886-1961) als amateur wielrenner op de racefiets waarop hij zijn successen behaalde. Een advertentie in de Leydse Courant van 10 juni 1911 meldt dat 'voor heeren die licht willen rijden' de 'Nelson Race-machine' verkrijgbaar is bij J. van der Hulst te Oud Ade. Junior is dan 25 jaar oud.

Aannemer Jan van der Geest (links) en Jan van der Hulst jr.

In zijn jeugd jaren was Jan in de regio een bekend wielrenner, voor zover daar sprake van kan zijn in een tijd dat de fiets nog in ontwikkeling was. Als biljarter was hij meermalen kampioen van Leiden en omgeving. Uiteraard had 'Klein Rustoord' zijn eigen biljartvereniging.

Behalve het café was er nog de winkel waar Corrie de Haas voor zorgde. Jan ging iedere week de klanten 'horen', wat inhield dat hij bij iedere klant een boekje ophaalde waarin geschreven stond wat ze de komende week nodig hadden. Corrie maakte in de winkel alle boodschappen gereed en ze werden een week later bezorgd.

De bus uit Leiden stopte in die tijd pal voor het café. Als het regende konden

Oud Ade tijdens de hoogmis. Koetsjes (of kapwagens zoals ze ook genoemd werden) waarmee de boeren die verder weg wonen naar de kerk zijn gekomen, staan geparkeerd vóór en naast het café. De paarden staan beneden in de uitspanning. Een kapwagen was een praktisch vervoermiddel in die tijd maar ook een prestige-object. In de bloeitijd stonden er 's zondags wel zo'n tien kapwagens bij het café (ca. 1940-1945).

de passagiers gebruik maken van de veranda. En als het koud was konden ze behaaglijk in het café zitten zonder verplichte consumptie. Jan van der Hulst zette dan buiten een soort 'spiegelei' neer zodat de chauffeur van de bus wist dat hij moest stoppen voor passagiers. Vader Jan had graag gezien dat zijn zoon het bedrijf zou voortzetten, maar zoon Jan had alleen maar interesse in vliegtuigen en motoren en achtte zichzelf absoluut ongeschikt. Wel ging hij 'horen' bij de klanten, maar daarbij straalde hij weinig enthousiasme uit. In een ras tempo projecteerde hij zijn voorgeprogrammeerde inventarislijst op zijn toehoorders die, als bij de lopende band, de vingers aan de knop hielden om het gewenste artikel tijdig op het orderbriefje te laten 'ploffen'. Nee, Jan had het goed gezien; zijn ambities lagen ergens anders. Het bedrijf ging in andere handen over. Na de verkoop bleven Jan van der Hulst en zijn vrouw in een gedeelte van het café wonen. Jan overleed acht jaar later, in 1961, 75 jaar oud.

Jan van der Poel (1924-2005)

Jan van der Poel Dammeszn., weer een boerenzoon uit het Lageland, werd in 1953 de nieuwe eigenaar. Het pand werd verbouwd.⁵ De mooie veranda werd hiervan het slachtoffer. De nieuwe voorgevel verdiende misschien niet het predicaat van schoonheid maar was voor de ondernemer een praktische oplossing. De caféruimte werd achter uitgebreid en 'Klein Rustoord' werd uitgedumd; het

De bediening v.l.n.r.: Ida en Jeannette van der Geest (schoonzussen van de caféhouder), Corrie de Haas en Jopie Velzeboer, ca. 1960.

werd 't Lageland.⁶ Met die naam werd de geboortegrond van Jan en zijn vrouw Annie in de schijnwerpers gezet. Annie van der Geest was een dochter van Willem van der Geest, boer op 'Mijn Ouders' Wensch'.

In het café werden vooral bruiloften en partijen gehouden, waarbij Aagt (van der) Maat aanvankelijk het eten bereid-

de, soms geholpen door anderen zoals Mien Belt, de vrouw van Gerrit van Leeuwen, die er om bekend stond dat ze twee gehaktballetjes tegelijk kon draaien. Toen Aagt te oud werd voor het werk, kwam de moeder van de eigenaar, 'Tante Aal', vaak koken. Gedurende het eerste jaar werd Jan van der Poel geassisteerd door zijn zus Jo en daarna door zijn zus Alie, die na twee jaar plaats maakte voor

Annie van der Geest toen deze met Jan van der Poel trouwde (1956). Laatstgenoemde bleef naast zijn werk in het café geïnteresseerd in zaken doen en koeien. Elke week bezocht hij de veemarkt in Leiden en in de schuur waar vroeger de paarden van de kapwagens konden uitrusten, stonden later vaak koeien, die de café-eigenaar had gekocht en weer ging verkopen. In de winkel bleef Corrie de

De winkel van 't Lageland met Corrie de Haas, Alie van der Poel en Jan van der Poel.

Arie van Smoorenburg en zijn vrouw Mien van der Hulst, ca 1980.

Haas de scepter zwaaien en deed Jan wat zijn voorgangers hadden gedaan: klanten 'horen' en boodschappen rond brengen.

Arie van Smoorenburg (1926-2013)

Na enige jaren goed 'geboerd' te hebben in het café, kreeg Jan van der Poel in 1968 de mogelijkheid om het boerenbedrijf van zijn schoonvader aan het Vennemeer over te nemen en verhuisde hij met zijn gezin naar 'Mijn Ouders' Wensch'. Jan van der Poel zocht een nieuwe

uitbater voor het café. Die vond hij aanvankelijk in Pim van Leeuwen uit Zoeterwoude maar na een jaar zocht hij een andere kandidaat. Hij benaderde Arie van Smoorenburg, bakker in Nieuwveen, en vroeg hem het café over te nemen, aanvankelijk als huurder. Maar dat weigerde Arie, die al 17 jaar huur betaalde voor zijn bakkerij en nu eigenaar wilde zijn.

Arie van Smoorenburg, zoon van een kweker in Ter Aar, was geen onbekende in Oud Ade. Als bakkersknecht had hij op jonge leeftijd gewerkt bij bakker Uljee, pal naast het café, en daarna kwam hij geregeld helpen in de bakkerij als het druk was, zoals tijdens de kermis. Op een van die kermissen leerde hij Mien van der Hulst uit de Zevenhuizen kennen met wie hij later trouwde. Als vrouw van een bakker had Mien een druk leven in Nieuwveen. Zij bezorgde brood per auto en was daarom vaak weg van huis en van haar zes kinderen. Een terugkeer naar Oud Ade en naar een leven waar ze meer thuis kon zijn trok haar wel aan.

Na zes weken kwam Jan van der Poel opnieuw naar Nieuwveen, nu met de mededeling dat ze het café konden kopen. De belangrijkste reden was dat hij de boerderij aan het Vennemeer van het Rooms Katholieke Armenkantoor in Amsterdam zou kunnen kopen op voorwaarde dat hij het café van de hand deed.⁷ Aldus geschiedde.

Zo werden in 1969 Arie en Mien van Smoorenburg de nieuwe eigenaars van café 't Lageland. Het was een grote stap voor hen. Mien: "Wij kwamen nooit in een café, en nu waren we in-

eens eigenaars." Het was even hard werken als in de bakkerij, maar Mien kon veel meer thuis zijn. Corrie de Haas bleef nog een half jaar in de winkel om Mien in te werken en vertrok daarna. De nieuwe eigenaars richtten zich vooral op bruiloften en andere feesten. Mien herinnert zich dat ze in een van de eerste jaren tachtig partijen verzorgd hadden. Hun zoon Aad, kok bij de Witte Burcht in Wassenaar, kwam dan altijd koken.

Op 31 december 2009 sloten Arie en Mien van Smoorenburg het café en de winkel. Geen van hun kinderen was geïnteresseerd in het bedrijf. Arie en Mien bleven er wonen, maar de zaak was dicht. Het bordje 'Verse Koffie' dat jaren lang voor het raam had gestaan werd verwijderd. Arie stierf in 2003; Mien bleef tot januari 2017 in de zaak wonen tot zij verhuisde naar een nieuw huis aan de Kolk. Café, winkel, woonhuis en de bijbehorende grond werden verkocht aan Bouwbedrijf Van der Geest. Bij het ter perse gaan van dit artikel was de bestemming van café en toebehoren nog niet bekend. In jaartallen uitgedrukt ziet de geschiedenis van de uitbaters van De Rustende Landman / Klein Rustoord / Café 't Lageland er zo uit:

1866 – 1884 Kees Bakker
 1884 – 1922 Jan van der Hulst sr.
 1922 – 1953 Jan van der Hulst jr.
 1953 – 1968 Jan van der Poel
 1968 – 1969 Pim van Leeuwen
 1969 – 2009 Arie van Smoorenburg

In deel 2, dat in het volgende nummer van Alkmadders verschijnt, zullen we de vele activiteiten beschrijven die in het café plaatsvonden.

Eindnoten

- 1 Zie kaartje van Jan Pieters Dou, in *Sprokkelen langs de Oude Ade*, p. 192.
- 2 Wij vermoeden dat er aanvankelijk geen winkel aan verbonden was. De termen 'herberg' en 'herbergier' in de vroegste documenten doen vermoeden dat 'De Rustende Landman' ook slaapgelegenheid bood. Het is dus mogelijk dat later ruimte voor overnachting is veranderd in een winkel. Bovendien was het rond 1866 waarschijnlijk al mogelijk etenswaren te kopen in het dorp bij Ruth van Grieken die vanaf 1847 in Oud Ade kwam wonen (Wijk E, huisnummer 4, later huisnummer 10). In het bevolkingsregister wordt hij 'Inlands grutter' genoemd wat gewoonlijk reizend handelaar in etenswaren betekent (het is aannemelijk dat hij zijn waren per boot aan de man bracht). Ruth van Grieken overleed in 1874. De begindatum van de winkel ligt waarschijnlijk rond 1900, nadat de herberg was overgenomen door Jan van der Hulst sr. Op de foto uit 1908 is de winkel te zien en in de advertenties die regelmatig in de krant verschenen werd tot 1900 steeds over de 'herberg' gesproken. In 1909 duikt dan het woord 'café' op (en soms 'koffiehuis').
- 3 De ingewikkelde onderhandelingen over de kosten van aanleg en onderhoud van de weg staan beschreven in 'Tussen Kaag en Braassem' (redactie A.G. van der Steur), pp. 194-195). Uiteindelijk werd besloten dat Alkemade 17/90 gedeelte van de aanleg (geschatte kosten f 90.000.-) en 9/10 gedeelte van de onderhoudskosten van de weg op zich zou nemen.
- 4 Voor 1866 stond er tussen de kerk en de Vrouwenmolen geen enkel huis. Als Jan van der Hulst in 1884 de herberg overneemt staan er twee huizen. Naast het café bouwde aannemer Piet Vrijburg een huis dat bewoond ging worden door rietdekker Dirk Opdam en zijn gezin. Toen deze in 1895 verhuisde naar de Zwarte-weg werd vergunning verkregen om er 'een broodbakkerij met oven op te richten', de start van bakker Jan Uljee, een belangrijke en nuttige buurman voor het café.
- 5 Vòòr de verbouwingen door Jan van der Poel meldt het kadaster nog verbouwingen in 1909 ('bijbouw'), 1925 ('het aanbouwen van een zaal aan de bestaande localiteit') en 1926 ('bijbouw').
- 6 Zoals de meeste Oudadenaren weten, verwijst de term 'Lageland' naar het gebied ten westen en zuidwesten van het dorp.
- 7 Het Rooms Katholieke Armenkantoor was door schenkingen en erfenissen eigenaar geworden van een groot aantal boerderijen in de regio. Vanaf ongeveer 1960 stelde het kantoor pachters in staat hun bedrijf te kopen. Een ontwikkeling die een aparte beschrijving verdient in de Alkmadders.

EEN GESCHIEDENIS VAN 150 JAAR

Café 't Lageland te Oud Ade

Deel 2: Het café, het dorp en de bredere omgeving

Theo van der Poel en Sjaak van der Geest

In Alkmadders van maart heeft u deel 1 van dit tweeluik kunnen lezen. Daarin kwamen de uitbaters van Café 't Lageland voor het voetlicht. In dit deel gaat het om de vele activiteiten die zich door de jaren heen in en rond het café hebben afgespeeld.

Activiteiten in het café

De vergelijking die we in de inleiding van deel 1 maakten tussen kerk en Café 't Lageland komt vooral tot uiting in de bruiloften en andere feesten die in het café werden gevierd. Vaak begonnen die gebeurtenissen met een dienst in de kerk gevolgd door een feest in het café. Dat gold niet alleen voor bruiloften, maar ook voor jubilea van verenigingen, oogstdankfeesten en andere publieke festiviteiten. Tijdens bruiloften werd er gegeten en gedronken, gezongen, gedanst en polonaise gelopen. Tot slot was er nog een receptie voor de wijdere kring van familieleden en kennissen. Talloze bruiloftsliedjes zijn nog te vinden in mappen en dozen van families. Deze evenementen waren waarschijnlijk de belangrijkste bron van inkomsten voor de caféhouder gedurende alle jaren dat het café bestaan heeft. Bovendien

toonde het café zich dan ook als een karakteristieke plek van het dorpse gemeenschapsgevoel. Datzelfde geldt voor de jaarlijkse kermis ('Het feest van het jaar') en het carnaval die voor een belangrijk deel ook in het café plaatsvonden.

Herinneringen van ouderen, alsmede het Leidse krantenarchief, suggereren dat in de vroege jaren van Jan van der Hulst sr. schaken en biljarten een belangrijke plaatsen innamen in de ontspanning die het café te bieden had. Geen wonder, want de cafébaas was zelf zeer bedreven in deze twee takken van sport, zoals onder meer blijkt uit een bericht in de Leidsche Courant van 10 februari 1938. In die tijd bestond er een biljartclub die blijkens het krantenbericht de naam van het toenmalige café droeg. Ook waren er vele schaakactiviteiten. Zo speelde op 2 juni 1910 de toentertijd bekende schaker Muurlink si-

multaan tegen negen lokale amateurs van wie er één hem wist te verslaan: P. van der Voort uit Oud Ade, een naam die vaker valt in de schaakberichten van de regio.

Swift

Een geheel andere - fascinerende - activiteit die meer te maken had met de betekenis van het café voor de bredere omgeving, was de wekelijkse bijeenkomst van wielrenners van de Leidse wielrenclub Swift (opgericht in 1919). Zoals in het eerste deel is opgemerkt, begon deze traditie in de tijd van Jan van der Hulst jr. (1922-1953) die zelf een verdienstelijk wielrenner was. Het café was al vóór de oorlog tot 1978 het clubhuis van de vereniging. Elke zondagochtend verzamelden de renners van Swift (gedurende een korte periode 'Lenig en Snel' geheten) zich bij het café voor hun wekelijkse clubcompetitie.

Jan van der Hulst jr. (1886-1961) als amateur wielrenner op de racefiets waarop hij zijn successen behaalde. Junior is dan 25 jaar oud.

De renners kwamen uit Leiden en omstreken. Voor enkelen van hen was Swift, dat in die tijd belangrijke nationale wedstrijden organiseerde, het begin van een imposante carrière, zoals voor Gerben Karstens uit Leiden, Cock van der Hulst uit Zoeterwoude (geen naaste familie van de cafébaas) en onze 'eigen' Joop Zoetemelk. Swift verhuisde later naar de Waard in Leiden, waar nu het industrieterrein

is, en verblijft tegenwoordig aan de Willem van der Madeweg in Leiderdorp. In het café heeft lange tijd de indrukwekkende prijzenkast van Swift gestaan.

Als de renners na hun wedstrijd terug kwamen, konden zij zich in een ruimte onder het café wassen en omkleden. Tegen die tijd was ook de Hoogmis afgelopen en kwamen enkele kerkgangers in het café hun zondagse borreltje drinken aan de bar en de ronde stamtafel. Een stukje verderop zaten dan de Swift-leden aan hun 'cidertje'. Ze keken met verbazing naar de dorpingen die in een mum van tijd hun borrel achterover sloegen. Een gezellige drukte op de zondagmorgen. Ondertussen deden de vrouwen hun boodschappen in de winkel en bij de bakker ernaast en keerden daarna met hun echtgenoten huiswaarts, al of niet per kapwagen.

Ijsclub en toneel

De indrukwekkende geschiedenis van de ijsclub van Oud Ade is nauw verbonden met het café, vooral in de gloriejaren van echte winters, toen er in het dorp nationale schaatswedstrijden gehouden werden waar rijders uit het hele land - zelfs uit Friesland - op afkwamen. In een krantenbericht uit 1933 wordt uitvoerig verslag gedaan van de wedstrijd, het vermaarde seintoestel bij de finish van Dammes van der Poel, de grote publieke belangstelling (tegen betaling), de prijsuitreiking en de 'après ski' in het café. De eerste prijs

OUD-ADE
TONEELUITVOERING
te geven door de
R. K. Toneelclub
„DOOR VRIENDSCHAP
SAAMGEBRACHT”
op 14 en 15 Jan. in de zaal
van Café v. d. HULST.
Opgevoerd wordt het blij-
spel in 3 bedrijven:
„Neef Bill uit Mexico”
Kaarten op beide avonden
verkrigbaar aan de zaal.
875 Aanvang half acht.

Aankondiging in de Leidsche Courant van 10 januari 1948.

van 60 gulden was voor ene Terpstra uit Oldeboorn (Friesland). De jaarvergaderingen van de ijsclub waren bijzonder populair. Het verhaal gaat dat notaris Moussault na het bijwonen van een zo'n vrolijke bijeenkomst huiswaarts keerde met een doormidden geknipte stropdas.

En dan was er nog het toneel. Vroeger waren er in Oud Ade twee toneelverenigingen. Een - in het dorp - was onderdeel van de KAB (Katholieke Arbeiders Bond); de ander (DVS - Door Vriendschap Saamgebracht) was in de Zevenhuizen. De KAB speelde gewoonlijk één keer per jaar in het café waar dan achter in de grote zaal een podium werd opgebouwd. DVS speelde aanvankelijk in een zaaltje achter het café van Joop van der Ploeg in de Zevenhuizen en later in het café in het dorp. De KAB had het café als vaste plek voor hun repetities en uitvoeringen. Vóór, tijdens en na de opvoering konden de toeschouwers drank en versnaperingen kopen van de cafébediening en soms werd er na afloop gedanst. Het gezellig samenzijn en dansen na afloop werd in de aankondigingen vaak uitdrukkelijk genoemd, ongetwijfeld mede op verzoek van de café-eigenaar die graag wat extra's verdiende aan de voorstelling. Soms kwamen er ook toneelverenigingen van elders een voorstelling in het café geven. Zo werd op 21 oktober 1956 een blijspel opgevoerd in het café door een gezelschap uit Lisse, "ten bate van de blinden". Ook traden er artiesten op die met cabaret of muziek de bezoekers vermaakten. Het schijnt dat de animo voor toneel in de jaren vijftig en zestig verminderde,

Een van de vele bruiloften in het café: Winy van der Geest en Jaap van der Poel Jaapzn op Tweede Paasdag 1955.

Broodjes smeren in de keuken. V.l.n.r.: Wil Bartels, Alie van der Poel, Annie van der Geest, Jan van der Poel, Riet van der Geest, Corrie de Haas. Ca. 1955.

Felicities van Klaas Heemskerk aan Jan van der Poel bij de opening van het café na de verbouwing, waarschijnlijk in 1954.

FANCY FAIR - OUD-ADE
 BEZOEKT DE FANCY-FAIR EN TENTOONSTELLING
 ten bate van de MISSIE in Café J. VAN DER
 HULST te Oud-Ade. 2979
 GEOPEND: Zaterdagavond a.s. van 7-10 uur en
 Zondag 16 April na de Hoogmis tot 's avonds 10 uur.

Oproep in de Leidsche Courant van
 14 april 1950.

waarschijnlijk mede wegens de gebrekkige accommodatie. Zes jaar lang was er geen opvoering. Daar kwam verandering in toen in 1966 het Dorpshuis werd gebouwd met betere voorzieningen en de twee verenigingen fuseerden tot VIOS (Vriendschap Is Ons Streven).

Fancy-fair

In het café werd al vanaf halverwege de jaren veertig een bescheiden *fancy-fair* georganiseerd door de Missie Naaikrans om geld in te zamelen voor het maken van misgewaden voor de kerk en de missie. Het is niet duidelijk hoe lang die fancy-fairs zijn voortgezet, maar de naaikrans hield omstreeks 1965 op te bestaan. Rond diezelfde tijd werd het idee van een fancy-fair nieuw leven ingeblazen door de leden van het Ouderen Comité, die het zat waren om langs de deuren te collecteren om geld in te zamelen. In 1966 verhuisde de fancy-fair naar het nieuw gebouwde Dorpshuis waar het evenement uitgroeide tot zijn huidige vorm. De opbrengsten

Taartverloting door Piet van Leeuwen bij het rad van avontuur tijdens een fancy-fair.
 Foto Pastoor Verkley (jaartal onbekend).

worden nu verdeeld over alle deelnemende verenigingen, maar het leeuwen-deel gaat nog steeds naar de ouderen.

Overige activiteiten

Van de talloze andere activiteiten in het café door de jaren heen noemen we er nog enkele in vogelvlucht. Een volledige opsomming is hier niet mogelijk. In het café werden vergaderingen gehouden van de KAB, de KVP (later CDA), de RK middenstandsvereniging De Hanze, gevolgd

door de middenstandsbond St. Thomas More, de RK geitenfokvereniging 'Ons Streven', de Boerenleenbank, het Oranjecomité, de Stille Omgang, de eerder vermelde IJclub, en vele andere verenigingen. In augustus 1901 wordt melding gemaakt van een wedstrijd vogelschieten op het erf van de toenmalige herberg. De jaarlijkse kaaskeuring vond er plaats, er werden EHBO- en danslessen gegeven, de contributie van de voetbal en handbal werd er geïnd en openbare verkopeningen werden er gehouden onder toezicht van

de notaris. Van dat laatste zijn veel berichten en aankondigingen te vinden in archieven. Kaartavonden en -middagen zijn tot de dag van vandaag redelijk populair gebleven, vooral voor de 'senioren'. En op zaterdagavonden was het café een populair toevluchtsoord voor de jongemannen die te vroeg afscheid hadden moeten nemen van hun meisjes, omdat de ouders naar bed gingen...

Verleden en toekomst

De laatste jaren werd het steeds rustiger in het café. Met het toegenomen autobezit breidde de actieradius van ontspanning zich uit naar de stad en grotere plaatsen in de omgeving. Bruiloften en feesten werden steeds vaker ook buiten het dorp gevierd en het toneel en de fancy-fair hadden zich verplaatst naar het Dorpshuis. Het Dorpshuis, dat in 1966 werd geopend, werd aanvankelijk gezien als een uitbreiding van het café. Jan van der Poel kreeg de uitbating van de bar en in de regels werd vastgelegd dat het Dorpshuis niet mocht concurreren met het café. Feesten en andere activiteiten die altijd in het café hadden plaatsgevonden, zouden in het café blijven. Maar geleidelijk aan begon het Dorpshuis toch steeds meer de rol van het café over te nemen. Met de sluiting van het café op de laatste dag van 2009 lijkt die ontwikkeling compleet.

Het ziet er naar uit dat we in dit verhaal de opkomst en de ondergang van het Oud-Adese Café 't Lageland binnen een periode van 150 jaar hebben beschreven. Past het einde van het café in de trend van het verdwijnen van bakkerij, kruidenier en benzinstation? Er bestaan nog diverse andere horecagelegenheden in Oud Ade en de nabije omgeving, vooral gericht op fietsers en het watertoerisme in de zomer en op het ROAC-publiek. De huidige populariteit van De Vergulde Vos in Rijpwetering lijkt te bewijzen dat een lokale kroeg niet uit de tijd is. Als het er gezellig is, keuken en bediening goed zijn en de locatie aantrekkelijk is, is er nog van alles mogelijk.

Bronnen:

- A.G. van der Steur (red.): Tussen Kaag en Braassem, 1985.
- Archief Stichting Oud Alkemade.
- Fotoalbums van Jan van der Poel en Arie van Smoorenburg en gesprekken of emailcontacten met (in alfabetische orde) Gé en Thea van der Fits, Jacques van der Geest Janzn (†), Antoon van Grieken, Rob Hogenelst (Swift), Dick van der Hulst, José van der Hulst, Ton van der Kaay (Swift), Alie en Kees van der Poel, Dammes en Nel van der Poel, Jan van der Poel Janzn, Winy van der Poel, Piet Pouw, Janus van Seggelen, Mien van Smoorenburg, Corrie Uljee, en Jo van de Weyden.
- Krantenarchief van Erfgoed Leiden en Omstreken.
- 25 Jaar Toneelvereniging VIOS.

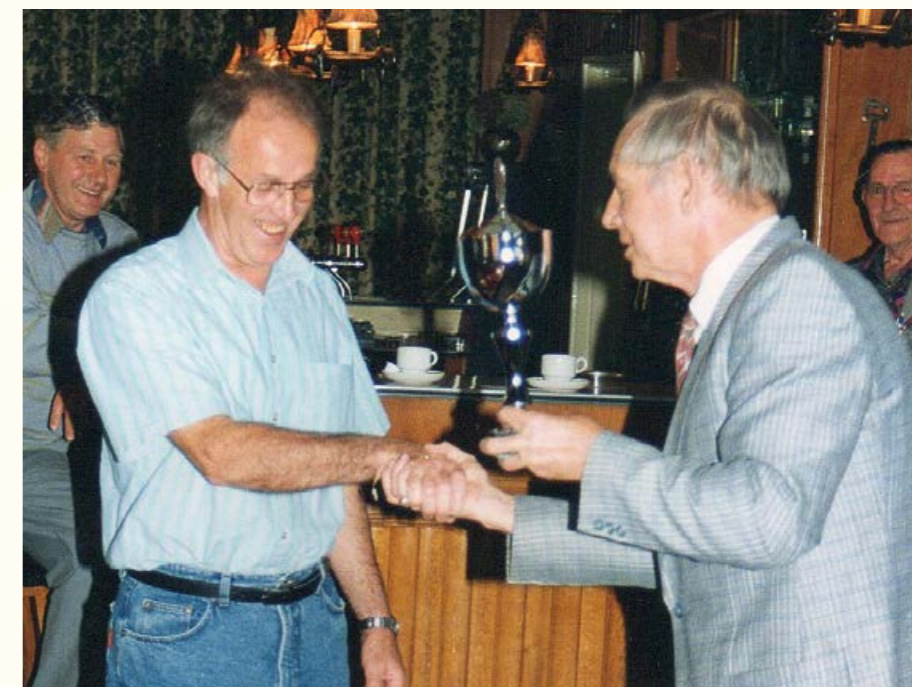
Klaverjassen, v.l.n.r. Tineke Kouwenhove (Rijpwetering) Co van Zoen, Nica Borst-Kuijpers en Piet van der Geest (de Mop). Ca. 1995.

Openingsfeest: polonaise hoorde er bij in de jaren vijftig. Veel bekende gezichten.

Feestvierders op het openingsfeest; veel familie van de nieuwe cafébaas en zijn verloofde. Rechtsboven de prijzenkast van de biljartclub uit de gloriejaren van Jan van der Hulst sr.

Prijsuitreiking van een klaverjastoernooi aan Theo Kouwenhove (Rijpwetering). Rechtsachter caféhouder Arie van Smoorenburg. Ca. 1995.